११। स्ततः स्वतः कुपञ्चकाष्टरन्ध्रदिक्शिवोपगः २। ५। ८। ९। १०। ११। शनेर्गुणाब्धिपञ्चनागगोदशेशगो। ३। ४। ५। ८। ९। १०। ११। ऽथ लग्नतः कुपञ्चकाष्टगोशिवस्थितः। १। २। ३। ४। ५। ८। ९। ११। शुक्ररेखाः। ५२। अनङ्गशेखराभिधानमालादण्डकेन भार्गवाष्टवर्गः ॥ * ॥ शुभः पतङ्गुरर्कात् स्मायमाम्भोधिशैलाष्टदिक्शम्भुग। १। २। ४। ७। ८। १०। ११। इन्दुतो रामकालेशगतः। ३। ६। ११। क्ष्मासुताद्दङ्गिबाणर्त्तुकाष्ठाशिवार्कोपगो। ३। ५। ६। १०। ११। १२। ऽथ ज्ञतः कालदन्तावलादिस्थितो। ६। ८। ९। १०। ११। १२। जीवतो बाणकालेशमार्त्तण्डयात। ५। ६। ११। १२। स्ततो दैत्यपूज्यादनेहःशिवार्कोपयातः। ६। ११। १२। स्वतो वीतिहोत्रेषु कालेशयात। ३। ५। ६। ११। स्ततो लग्नतः स्मागुणाम्भोधिषड्दिक्शहेशस्थितः। १। ३। ४। ६। १०। ११। शनिरेखाः ३९। मत्तमातङ्गलीलाभिधानदण्डकेन शनेस्वराष्टवर्गः। इति दीपिका ॥ * ॥ राङः शुभोऽर्काङ्गजवह्निवेदर्त्तुरन्ध्रगो। २। ३। ४। ६। ९। अथ चन्द्रात् कुरामवेदाङ्गग। १। ३। ४। ६। स्ततः कुजाद्वह्निबाणाङ्गरन्ध्रगतो। ३। ५। ६। ९। ऽथ बुधाच्छशिपञ्चवह्निबाणरन्ध्रग। १। २। ३। ५। ९। स्ततो जीवाद्बह्यवाहवेदाङ्गरन्ध्रग। ३। ४। ६। ९। स्ततः शुक्रात् पञ्चवह्निबाणरन्ध्रगत। २। ३। ५। ९। स्ततः सौरात् पञ्चबाणर्त्तुग। २। ५। ६। स्ततः स्वतः शशिवेदबाणरिपुरन्ध्रगो। १। ४। ५। ६। ९। ऽथ लग्नाद्वेदरन्ध्रदिग्रुद्रसूर्य्यगतः। ४। ९। १०। ११। १२। राहुरेखाः। ३९। म्टगेन्द्रविलासाभिधानदण्डकेन राहोरष्टवर्गः ॥ * ॥ सूर्य्यादेकद्विचतुःसप्ताष्टदशैकादशेषु। १। २। ४। ७। ८। १०। ११। सोमात्त्रिषड्दशैकादशेष। ३। ६। १०। ११। भौमात्त्रिपञ्चषड़ेकादशेषु। ३। ५। ६। ११। बुधात् षड़ष्टनवदशैकादशेषु। ६। ८। ९। १०। ११। गुरोः पञ्चषड़ेकादशद्वादशेष। ५। ६। ११। १२। शुक्रात् षड़ेकादशद्वादशेषु ६। ११। १२। शनेस्त्रिपञ्चाष्टदशैकादशेष। ३। ५। ८। १०। ११। लग्नादेकत्रिचतुःषड्दशकादशेषु। १। ३। ४। ६। ११। एवं लग्नरेखाः ३७ ॥ * ॥

"इति निगदितमिष्टं नेष्टमन्यद्विशेषा-
दधिकफलविपाकं जन्मभात्तत्र दद्युः।
उपचयस्थहमित्रस्वोच्चगाः पुष्टमिष्टं
त्वपचयस्थहनीचारातिभे नेष्टसम्पत् ॥
यावती यावती रेखा ग्रहाणामष्टवर्गके।
तावतीं द्विगुणीकृत्य अष्टाभिः परिशोधयेत् ॥
अष्टोपरि भवेद्रेखा अष्टाभ्यन्तरविन्दवः।
अष्टाभिस्तु समो यत्र तत् समं परिकीर्त्तितम् ॥
रेखा ग्रहाच्छुभे देया विन्दवस्त्वेतरत्र तु।
रेखाविन्दू समानौ चेत् समस्तत्र निगद्यते ॥
रेखाधिक्ये शुभं ज्ञेयं तद्वद्विन्दोरथाशुभम्।
श्रीरानन्दस्तथा श्रेयो भोगो राज्यं भवेत्तथा ॥
मलिनोऽथ विपच्चैव हानिर्म्टत्युर्भवेत्तथा।
ह्यादिरेखा ह्यादिविन्दोः फलान्येतान्यनुक्रमात् ॥
रेखायां वत्सरो ज्ञेयः सार्द्धसप्तदिनं समे।
अष्टवर्गदशायुः स्यात् दिनं चतुर्थं विन्दुषु" ॥
इत्यायुर्द्दायः। इत्यष्टवर्गः ॥ * ॥ नन्दी।
"अष्टवर्गशुभैः श्रीमान् कर्म्म कुर्य्यान्नभश्चरैः।
गोचरस्थैस्तदप्राप्तौ तदप्राप्तौ च वेधगैः ॥
व्रतारम्भे विवाहे च यात्रायां चुरकर्म्मणि।
अविशुद्धाष्टवर्गस्य समस्ता निष्फलाः क्रियाः ॥
"सततं दिशति नराणां
राशौ भर्थ्येऽष्टवर्गफलं निखिलं।
भावफलं प्रथमार्द्धे
दृष्टिफलान्यर्द्धभुक्तेषु" ॥
इत्यष्टवर्गार्थकथनम्। इति ज्योतिस्तत्त्वम् ॥

अष्टश्रवाः, [स्] पुं, (अष्टौ श्रवांसि यस्य। चतुर्मुखस्य ब्रह्मणः प्रतिमुखं द्विकर्णतया तथात्वम्।) ब्रह्मा। इति त्रिकाण्डशेषः ॥

अष्टाकपालः, पुं, (अष्टसु कपालेषु संस्कृतः। संस्कृतं भक्ष्य इत्यणोद्विगोर्लुगनपत्ये इति लुक्। अष्टनः कपाले हविषीत्यात्वम्।) यज्ञविशेषः। यत्र अष्टसु कपालेषु पुरोडाशः पक्वा हूयते। इति श्रुतिः ॥

अष्टाङ्गार्घ्यः, पुं, (अष्टौ अङ्गानि उपकरणानि यस्य तादृशोऽर्घ्यः।) अष्टद्रव्यघटितपूजोपकरणविशेषः। यथा,—
"आपः क्षीरं कुशाग्राणि दधि सर्पिः सतण्डुलाः।
यवाः सिद्धार्थकाश्चैव अष्टाङ्गार्घ्यः प्रकीर्त्तितः" ॥
इति तन्त्रम् ॥
"आपः क्षीरं कुशाग्राणि घृतं मधु तथा दधि।
रक्तानि करवीराणि तथा रक्तञ्च नन्दनम् ॥
अष्टाङ्ग एष अर्घ्यो व भानवे परिकीर्त्तितः"।
इति काशीखण्डम् ॥

अष्टादश [न्] त्रि, (अष्टाधिका दश।) अष्टाधिकदशसंख्या। १८ आठार इति भाषा। नित्यबहुवचनान्तशब्दोऽयं। इति सिद्धान्तकौमुदी ॥ (यथा मनुः।
"अष्टादशसु मार्गेषु निबद्धानि पृथक् पृथक्"।) अथाष्टादशवाचकशब्दाः यथा। द्वीपः १ विद्या २ पुराणं ३ स्मृतिः ४ धान्यं ५। इति कविकल्पलता ॥
("अगाहताष्टादशतां जिगीषया
नवद्वयद्वीपपृथग्जयश्रियाम्।"
इति नैषधे।
"अष्टादश पुराणानि कृत्वा सत्यवतीसुतः"।
इति भारते ॥)

अष्टादशाङ्गः, पुं, (अष्टादश अङ्गानि यस्मिन्।) अष्टादशद्रव्यात्मकपाचनं। स चतुर्व्विधः। दशमूल्यादिः १। भूनिम्बादिः २। द्राक्षादिः ३। मुस्तादिः ४। तद्यथा।
"दशमूली शठी शृङ्गी पौष्करं सदुरालभा।
भार्गी कुटजवीजञ्च पटोलं कटुरोहिणी ॥
अष्टादशाङ्ग इत्येष सन्निपातज्वरापहः।
कासहृद्ग्रहपार्श्वार्त्तिहिक्काश्वासवमीहरः" ॥ १ ॥
"भूनिम्बदारुदशमूलमहौषधाब्द-
तिक्तेन्द्रवीजधनिकेभकणाकषायः।
तन्द्राप्रलापकसनारुचिदाहमोह
श्वासादियुक्तमखिलं ज्वरमाशु हन्ति" ॥ २ ॥
"द्राक्षामृता शठी शृङ्गी मुस्तकं रक्तचन्दनं।
नागरं कटुका पाठा भूनिम्बं सदुरालभं ॥
उशीरं पद्मकं धान्यं बालकं कण्टकारिका।
पुष्करं पिचुमर्द्दञ्च क्वाथं जीर्णज्वरापहः ॥
कासं श्वासञ्च विषमं श्वयथूदरनाशनं।
अष्टादशाङ्गमुदितमेतत् स्यात् सन्निपातनुत्" ॥ ३ ॥
मुस्तपर्पटकोशीरदेवदारुमहौषधं।
त्रिफला धन्वयासञ्च नीली काम्पिल्लकं त्रिवृत् ॥
किराततिक्तकं पाठा बलाकटुकरोहिणी।
मधुकं पिप्पलीमूलं मुस्ताद्यो गण उच्यते ॥
अष्टादशाङ्गमुदितमेतद्वा सन्निपातनुत्।
पित्तोत्तरे सन्निपाते हितञ्चोक्तं मनीषिभिः ॥
मन्यास्तम्भउरोघाते उरःपार्श्वशिरोग्रहे" ॥ ४ ॥
इति सुखबोधः ॥

अष्टापदं, पुं,क्ली, (अष्टसु धातुषु पदं प्रतिष्ठा यस्य। पङ्क्तौ पङ्क्तौ अष्टौ पदानि यस्येति वा। अष्टनः संज्ञायामिति दीर्घः।) स्वर्णं। धुस्तूरः। शारीणां फलकः। इत्यमरमेदिनीकरौ ॥ पाशार छक् इति भाषा। यथा "धुस्तूरः कनकाह्वयः"। इत्यमरदर्शनात्। अष्टापदशब्दस्य कनकवाचकत्वाच्च ॥ ("आवर्जिताष्टापदकुम्भतोयैः।"
इति कुमारसम्भवे ॥
"स रामकरमुक्तेन निहतो द्यूतमण्डले।
अष्टापदेन बलवान् राजा वज्रधरोपमः ॥"
इति हरिवंशे ॥)

अष्टापदः, पुं, (अष्टौ पदानि यस्य।) शरभः। मर्कटः। इति मेदिनी ॥ लूता। चन्द्रमल्ली। क्रिमिः। कैलासपर्व्वतः। इति हेमचन्द्रः ॥ कीलकः। इति धरणिः ॥

अष्टापदी, स्त्री, (अष्टौ पादा यस्याः। संख्यासु पूर्व्वस्येति पादस्यान्तलोपे पादोन्यतरस्यामिति ङीपि पादः पत्।) चन्द्रमल्ली। इति मेदिनी ॥

अष्टारचक्रवान् [त्] पुं, (अष्टारमष्टकोणं चक्रं विद्यते यस्य। अष्टारचक्र+मतुप्। मस्य वः।) जिनविशेषः। तत्पर्य्यायः। मञ्जुश्रीः २ ज्ञानदर्पणः ३ मञ्जुभद्रः ४ मञ्जुघोषः ५ कुमारः ६ स्थिरचक्रः ७ वज्रधरः ८ प्रज्ञाकायः ९ वादिराट् १० नीलोत्पली ११ महाराजः १२ नीलः १३ शार्दूलवाहनः १४ धियाम्पतिः १५ पूर्व्वजिनः १६ खड्गी १७ दण्डी १८ विभूषणः १९ बालव्रतः २० पञ्चचीरः २१ सिंहकेलिः २२ शिखाधरः २३ वागीश्वरः २४। इति त्रिकाण्डशेषः ॥

अष्टिः, स्त्री, (अस्यते पृथिव्यां क्षिप्यते इति+अस +क्तिन्। पृषोदरादित्वात् षत्वम्।) वीजं। इत्युणादिकोषः ॥ आँठि इति भाषा।

अष्ठीवान् [त्] पुं, स्त्री, (अविशयितमस्थि यस्मिन्। अस्थि+मतुप्। मस्य वः। आसन्दीवदष्ठीवदिति निपातनादस्थिशब्दस्याष्ठीभावः।) जानु। इत्य-